

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

Zachowania antyzdrowotne młodzieży w wieku gimnazjalnym

Anti-healthy behaviours among young people in secondary school

IWONA ROTTER^{1, A-D}, PATRYCJA STACHURA^{2, A-D}, BOŻENA MROCZEK^{1, A, D},
KATARZYNA ŻUŁTAK-BĄCZKOWSKA^{1, D, E}, EWA KEMICER-CHMIELEWSKA^{1, D, F},
ANNA JURCZAK^{3, D, F}, MARIA JASIŃSKA^{1, E, F}

¹ Zakład Zdrowia Publicznego Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie
Kierownik: dr hab. n. med. Beata Karakiewicz, prof. nadzw. PUM

² Studenckie Koło Naukowe Zakładu Zdrowia Publicznego Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego
Opiekun Koła: dr hab. n. med. Beata Karakiewicz, prof. nadzw. PUM

³ Samodzielna Pracownia Propedutyki Nauk Pielęgniarskich Pomorskiego Uniwersytetu
Medycznego w Szczecinie
Kierownik: dr n. med. Elżbieta Grochans

A – przygotowanie projektu badania, B – zbieranie danych, C – analiza statystyczna, D – interpretacja danych,
E – przygotowanie maszynopisu, F – opracowanie piśmiennictwa, G – pozyskanie funduszy

Streszczenie **Wstęp.** Zachowania antyzdrowotne wpływają na pogorszenie stanu zdrowia fizycznego i psychicznego młodzieży.

Cel badań. Ocena częstości występowania zachowań antyzdrowotnych wśród młodzieży gimnazjalnej oraz ocena wpływu płci i miejsca zamieszkania na ich występowanie.

Materiał i metody. Badaniami objęto 320 osób między 14. a 16. rokiem życia z gminy Nowogard. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego za pomocą ankiety skonstruowanej w oparciu o polską wersję kwestionariusza HBSC.

Wyniki. Codzienne palenie tytoniu zadeklarowało ponad 20%. Częste spożywanie alkoholu dotyczy 15% badanych. Do kontaktu z narkotykami przyznała się ponad ¼ ankietowanych, ponad 13% uczestniczyło w dręczeniu kolegów. Zachowania antyzdrowotne częściej prezentują chłopcy zamieszkujący wieś.

Wnioski. 1. Częstość zachowań antyzdrowotnych młodzieży z gminy Nowogard jest zbliżona do wyników badań gimnazjalistów z innych regionów kraju. 2. Najwyższy poziom zachowań antyzdrowotnych prezentują chłopcy ze wsi – należy zintensyfikować działania z zakresu edukacji zdrowotnej w tym środowisku.

Słowa kluczowe: zachowania antyzdrowotne, wiek gimnazjalny.

Summary **Background.** Anti-healthy behaviours cause deterioration of physical and mental health of young people.

Objectives. The aim of the study was the evaluation of frequency of anti-healthy behaviours among young people and estimation of influence of sex and residences on its prevalence.

Material and method. The authors used a questionnaire made basing on a Polish version of HBSC questionnaire. There were involved 320 young people between 14 and 16 years old who lived in Nowogard commune in Poland.

Results. Every day smoking was declared by over 20% of the surveyed. Frequent consuming of alcohol concerned 15% researched. Over 25% of the surveyed had already contact with drugs, over 13% participated in peer harassment. Anti-healthy behaviours was more often presented by the boys from villages.

Conclusions. Frequency of anti-healthy behaviours among young people from Nowogard is similar to such frequency in secondary school students from other regions of Poland. The highest level of anti-healthy behaviours is presented by boys living in rural area – there is a necessity to intensify efforts in health education in this area.

Key words: anti-healthy behaviours, secondary school age.

Wstęp

Zachowania antyzdrowotne, takie jak: spożywanie alkoholu, palenie papierosów, agresja, przyjmowanie narkotyków, wpływają na pogorszenie

stanu zdrowia młodzieży i mogą się stać przyczyną przedwczesnego rozwoju poważnych chorób w dorosłym życiu. Druga dekada życia ma istotne znaczenie w kształtowaniu nawyków i przyzwyczajzeń także wpływających na zdrowie. Jest to czas

ogromnej chłonności w zakresie wiedzy młodego człowieka, ale też podatności na wpływy, zwłaszcza rówieśników i osób uznawanych za idoli.

W dokumencie „Zdrowie 21 – Zdrowie dla wszystkich” wśród celów jakie Region Europejski WHO wyznaczył krajom członkowskim na XXI wiek jest cel „Zdrowie młodych ludzi” podkreślający konieczność niwelowania zachowań antyzdrowotnych.

Cel pracy

Celem badań była ocena częstości występowania zachowań antyzdrowotnych wśród uczniów w wieku gimnazjalnym i ocena wpływu płci i miejsca zamieszkania na ich występowanie.

Materiał i metody

W badaniu wzięło udział 320 uczniów w wieku 14–16 lat: 166 chłopców i 154 dziewczęta – mieszkańców gminy Nowogard w województwie zachodniopomorskim. 123 osoby (38,4%) były mieszkańcami miasta, pozostali pochodzili ze wsi.

Badania prowadzono metodą sondażu diagnostycznego w 2010 r. za pomocą ankiety złożonej z 24 pytań i przygotowanej w oparciu o kwestionariusz HBSC.

Przeanalizowano zależność między poszczególnymi zachowaniami a płcią i miejscem zamieszkania. Poziom zależności określono za pomocą współczynnika korelacji Pearsona. Siłę związku oceniono za pomocą współczynnika zbieżności Czuprowa. Za poziom istotności przyjęto: $p < 0,05$.

Wyniki

Do palenia papierosów przyznało się 105 osób (32,8%), z czego 65 (20,3%) potwierdziło codzienne palenie. W grupie dziewcząt codziennie papierosy palą 24 osoby (15,6%), wśród chłopców – 39 osób (23,5%, w tym chłopcy ze wsi stanowią 32 osoby, tj. 10% badanej grupy). Wśród chłopców stwierdzono statystycznie słaby wpływ miejsca zamieszkania na palenie – środowisko wiejskie sprzyja temu nałogowi ($p < 0,05$).

Częstsze niż raz w tygodniu spożywanie alkoholu zadeklarowało 48 badanych (15%): 22 dziewczęta (co stanowi 14,3% wśród płci żeńskiej) i 26 chłopców (15,7% wśród płci męskiej). Najczęściej alkohol spożywają chłopcy ze wsi – 18 osób (5,6% całej grupy). Wykazano słabą zależność między miejscem zamieszkania a spożywaniem alkoholu dla chłopców wiejskich.

Stosowanie substancji psychoaktywnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy zadeklarowało 76 osób

(23,75%), najczęściej chłopcy ze wsi (9,7%), bez istotnego statystycznie wpływu miejsca zamieszkania i płci.

Na pytanie o udział w dręczeniu kolegów twierdząco odpowiedziały 42 osoby (13,1%), z tego częściej w tym procederze uczestniczyli mieszkańcy wsi płci męskiej. Udział w bójkach dotyczył 45,3% ankietowanych – najczęściej chłopców ze wsi (15,6% całej grupy i 30,1% wśród płci męskiej). Ta płeć oraz środowisko wiejskie są czynnikiem statystycznie predysponującym do bójek ($p < 0,005$). 52 osoby (16,2%) przyznały, że przynajmniej raz były dręczone przez rówieśników, bez istotnego wpływu miejsca zamieszkania i płci.

Dyskusja

Okres dojrzewania sprzyja podejmowaniu zachowań antyzdrowotnych, co wynika z niedojrzałości psychicznej.

Ponad 20% badanych przyznało się do codziennego palenia papierosów, szczególnie często problem ten dotyczył chłopców wiejskich. Uzyskane wyniki są zbliżone do badań Żizki-Salamon (21% palących codziennie) czy Woynarowskiej (23,7%) [1, 2]. Nieco wyższy odsetek palących codziennie (28%) stwierdził Rochowicz badając młodzież z ławy, natomiast niższy (11%) został podany przez zespół Świdzkiej-Kopacz [3, 4].

Łatwa dostępność i społeczna akceptacja, a wręcz tradycja picia alkoholu np. podczas uroczystości rodzinnych, powodują, że większość młodzieży gimnazjalnej miała kontakt z alkoholem, jednak z punktu widzenia zdrowia istotne jest jego nadmierne spożywanie pod względem częstości i ilości. Badania własne wykazały, że 15% młodzieży ma kontakt z alkoholem przynajmniej raz w tygodniu, zwłaszcza chłopcy ze wsi, co może wynikać z braku alternatywnych form spędzania czasu wolnego i niewystarczającej kontroli ze strony opiekunów. Podobne wyniki uzyskała Żizka-Salamon: 11,9% młodzieży przyznało się do częstego spożywania alkoholu [1]. Badania własne, podobnie jak badania Woynarowskiej wykazały, że płeć męska predysponuje do częstszego sięgania po alkohol [2].

Blisko ¼ badanych przyznało się do kontaktu z narkotykami w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Czerwiński i wsp. podali, że 31% młodzieży w takim przedziale czasu korzystało z substancji psychoaktywnych [5]. Różnica może wynikać z doboru grupy badanej i metodologii – szerszy przedział wiekowy oraz zbieranie wyników drogą internetową u Czerwińskiego mógł dawać większe przekonanie o anonimowości niż wypełnienie ankiety w szkole.

Zachowania agresywne są jednym z częściej spotykanych zaburzeń zachowania współczesnej młodzieży. Ponad 13% badanych przyznało się do

udziału w dręczeniu rówieśników. Uzyskane wyniki odbiegają od badań Rochowicza, które podają wyższy odsetek [3]. Różnica może wynikać z tego, że młodzież nie wszystkie swoje negatywne zachowania wobec kolegów może oceniać jako dręczenie. Natomiast wyniki badań dotyczące częstości udziału w bójkach, jak i poczucia bycia dręczonym są zbliżone do wyników innych autorów.

Wnioski

1. Częstość stwierdzanych zachowań antyzdrowotnych młodzieży z gminy Nowogard nie odbiega istotnie od badań prowadzonych w tej grupie wiekowej w innych regionach kraju.
2. Najwyższy poziom zachowań antyzdrowotnych prezentują chłopcy zamieszkujący wieś, wobec tego w tym środowisku należy podjąć intensywne działania z zakresu edukacji zdrowotnej.

Piśmiennictwo

1. Żiżka-Salomon D. Świadomość i zachowania zdrowotne młodzieży szkół krakowskich. *Now Lek* 2003; 72(2): 124–130.
2. Woynarowska B. *Zdrowie i zachowania zdrowotne uczniów kończących gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne w Polsce*. Gdańsk: Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu; 2008.
3. Rochowicz F. *Prozdrowotne zachowania młodzieży szkolnej*. Gdańsk: Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu; 2008.
4. Świderska-Kopacz J, Marcinkowski JT. Zachowania zdrowotne młodzieży gimnazjalnej i ich wybrane uwarunkowania. Cz. I. Palenie tytoniu. *Probl Hig Epidemiol* 2007; 88(4): 441–445.
5. Czerwiński G, Czerwińska E, Dobosz K, i wsp. Socjometryczny pomiar zachowań prozdrowotnych oraz stylu życia dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem narkomanii. *Fam Med Prim Care Rev* 2007; 9(3): 399–402.

Adres do korespondencji:

Dr n. med. Iwona Rotter

Zakład Zdrowia Publicznego Wydział Nauk o Zdrowiu PUM

ul. Żołnierska 48

71-210 Szczecin

Tel.: 91 480-09-20

E-mail: iwrot@wp.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 31.01.2012 r.

Po recenzji: 20.02.2012 r.

Zaakceptowano do druku: 15.03.2012 r.